

ea, quæ tantum utilitatis sunt, conferre. Altera vero pars de viatico, probatur, quia suo modo est sacramentum necessitatis, quia est in præcepto juris divini: parochus autem tenetur ex officio cooperari suo subdito, ut jus divinum impleat, quantum in ipso est. Accedit, quod infirmus sine hoc viatico relictus, magno periculo exponitur. Parochus autem ratione sui officii tenetur succurrere subdito existenti in gravi periculo et necessitate, etiam cum vitæ discrimine.

6. *Quarta sententia.*—Quarta sententia esse potest, teneri parochum ad ministranda hæc omnia sacramenta, etiam extremam unctionem, subdito laboranti morbo contagioso, etiam cum periculo contagii et mortis. Citantur Gabr., in Serm. Domin. 4 post Pentecost., in q. de Fuga pestis, concl. 4, corol. 1 et 2; et Joannes Echius, in hom. ult. Domin. 2 post Pascha; Claudio Espenceus in 1 Epistola ad Timoth., lib. 3 digressionum, c. 19. Fundamentum esse potest, quia parochus non solum ex charitate, sed etiam ex justitia tenetur omnia hæc sacramenta subditis ministrare; ergo hæc obligatio urget etiam tempore pestis, et cum periculo contagionis. Probatur consequentia, primo, quia ad aliquid amplius tenetur parochus in eo casu, quam aliis qui non est parochus. Secundo, quia propterea per totum annum alitur, et stipendium accipit, ut temporibus maxime necessariis, et quando ab aliis oves deseruntur, ipse subveniat, et se exponat alicui periculo propter illas. Hæc enim iusta conditio tacite videtur inclusa in pacto inter parochum et subditos. Tertio, quia alias tempore pestis totus populus esset destitutus ministris, qui ex obligatione teneantur hoc sacramentum ministrare, quod absurdum videtur, et contra commune bonum. Quarto, quia dux, vel miles in temporali militia sèpe obligatur exponere vitam suam corporalem majoribus periculis propter necessitatem, etiamsi non sit extrema, sed ordinaria pertinens ad munus suum, ut est vigilare, aut servare insidias debito loco et tempore: cur ergo non tenebitur etiam parochus, ut suum munus exerceat circa subditum, eo tempore quo spiritualis pugna maxime erga illum exercetur, tunc se exponere periculo vitæ corporalis, ministrando ei sacramentum unctionis, quod opportunissimum est ad vincendas illius temporis tentationes, et ad disponendum animam perfecte ad beatitudinis consecrationem? Et in hanc ultimam sententiam ego fui aliquando

valde propensus, nunc autem illam esse moderandam censeo.

7. *Majorem esse quoad hoc parochi obligationem, quam alterius sacerdotis.*—*Assertio prima.*—*Objectio.*—*Diluitur.*—*Alia objectio.*—*Enodatur.*—Et imprimis statuo, majorem esse obligationem pastoris Ecclesie quoad sacramentorum administrationem in prædicto eventu, quam sit alterius sacerdotis, qui hoc munus non habeat: non solum quia ille tenetur ex justitia, alii tantum ex charitate, sed etiam quia ad plura et in pluribus casibus tenetur pastor, quam teneantur alii. Hoc est certissimum apud omnes. Nam quod in extrema necessitate spirituali quilibet teneatur alteri subvenire, etiam cum periculo vitæ corporalis, concors est Theologorum sententia, ut patet ex citatis, tractarique late solet in 2. 2, q. 26, art. 5, ubi D. Thom., et frequenter aliis locis. Et Alens., 3 p., q. 189, memb. 3, et omnes. Quod vero hæc obligatio generaliter sit tantum ex charitate, vel misericordia, certum est etiam apud eosdem, quia nec justitia obligat omnes, nec est alia virtus, unde possit oriri talis obligatio. Denique quod parochi teneantur ex justitia, etiam in eo casu, iidem auctores docent: quia parochus tenetur ex vi sui munera et officii ministrare sacramenta subditis: hæc autem est obligatio justitiae. Dices, ex vi officii non teneri in illo casu, seu cum tanto discrimine; quia non tenetur debitor ex vi justitiae solvere debitum cum tanto detimento suo. Respondetur, officium hoc obligare ad ministranda sacramenta subdito quoties ille indiget, et juxta mensuram seu exigentiam necessitatis illius; et ideo, si necessitas sit extrema, etiam ipsum munus obligat juxta modum talis necessitatis; sicut miles tenetur pugnare in bello ex justitia etiam cum vitæ discrimine; non est ergo dubium quin hæc sit obligatio justitiae. Dices, hoc ad summum procedere in his pastoribus qui stipendium recipiunt, et ad hoc aluntur ab ipsis subditis; non vero in aliis, qui sine stipendio, ex charitate, vel obedientia munus suscipiunt, ut sunt Prælati religionum. De quibus propterea nonnulli aiunt non teneri ex justitia, sed ex specialiori debito charitatis. Mihi tamen videtur etiam eos ex justitia teneri; quia non solum ipsi uteunq[ue] tenentur, sed etiam subditi habent proprium jus exigendi et petendi ab illis. Nec enim illi esse debent pejoris conditionis, quam reliqui fideles, ut non habeant tale jus respectu alicujus pastoris proximi.

Unde hi Prælati dum munus suscipiunt, et loco parochorum, vel Episcoporum constituantur, totam illam obligationem in se recipiunt, quæ in aliis futura fuisset. Item, licet a subditis non recipient materiae stipendium, recipient tamen reverentiam et obedientiam, et inter eos quoddam tacitum pacatum intercedit, ratione cuius ex justitia tenentur sacramenta illis ministrare. Denique ad hoc munus aluntur ab ipsa religione, vel a Summo Pontifice, qui curam suam illis committit. Omnes ergo pastores tenentur ex justitia, et in hoc superant reliquos simplices sacerdotes.

8. *Parochum teneri non deserere gregem in necessitate.*—Atque hinc fit, ut ad plura teneantur etiam in illo necessitatis articulo. Nam imprimis tenentur non fugere, nec deserere gregem eo tempore, ad quod alii, per se loquendo, non tenentur. Dico autem, per se loquendo; quia si contingat deesse parochum, et omnem alium sacerdotem, teneri poterunt alii ex charitate ad subveniendum communni bono, ibique permanendum. Atque ita prior pars illationis communis est apud auctores citatos, et omnes qui de residentia parochorum, vel Episcoporum scripsierunt; et præsertim videri potest Rebuffus in sua Practic. benef., cap. de Dispensat. non resid.; et Imola, in c. ult. de Cleric. non resid.; D. Thom., 2. 2, q. 185, art. 5, et Quodl. 12, q. 18, art. 3. Estque de hac re egregia epist. August. 180. Ratio autem est manifesta ex dictis, quia pastor tenetur in prædicta necessitate ministrare sacramenta suis oviis; ergo tenetur eas non deserere. Item pastor ex officio tenetur residere; ergo maxime obligatur ad hoc in tempore tantæ necessitatis, etiamsi periculum propriæ vitæ immineat; quia hoc est bonum inferioris ordinis comparatione spiritualis vita gregis. Propter quod dixit Christus, Joan. 20: *Bonus pastor animam suam dat pro oviis suis.* Quo testimonio omnes utuntur ad hanc veritatem confirmandam, cum August., Beda, D. Thom. et aliis ibi. Et August., serm. 50 de Verbis Dom., qui etiam videri potest serm. 149 de Tempore.

9. *Objectio.*—*Solvitur objectio.*—Dices: non est major ratio de periculo mortis proveniente ex causis naturalibus, quam de illo, quod provenit ex tyrannorum persecutione; sed imminentे periculo persecutionis licitum est pastori fugere, juxta illud Matt. 10: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in*

aliam. Et late prosegnitur Athanas., Apolog. pro fuga sua; Tertul., lib. de Fuga in persecut.; August. brevius, lib. 1 contra Ep. Gaudentii, c. 16; ergo. Respondeatur, concedendo eamdem esse in utroque casu rationem; ideoque in persecutione licere pastori fugere sine periculo gregis, quomodo fugiebat Athanasius; imo pro majori ejus fructu, ut se ad Ecclesiæ defensionem reservaret. At cum periculo gregis non licet illum deserere, ut recte Augustinus distinxit. Et sumitur etiam ex Nicolao Papa in c. Sciscitaris, 7, q. 1, ubi inter alia inquit: *Non dicimus quod persecutorem non fugiamus, etc., sed quod præcipue nos, qui tanquam arietes præcipue ducatum gregibus præbemus, imo qui et eorum pastores sumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conueniat.* Ubi etiam habet illam celebrem sententiam: *Si perniciosum est, nautam in tranquillitate navem deserere, quanto magis in fluctibus?* Et in eadem sententia est Tertull., lib. de Fuga in persecutione, præsertim c. 7. Itaque in utroque easu ingruentis necessitatis servata proportione, eadem est ratio, ut sentit etiam Cajet., 2. 2, q. 185, art. 5. Nam si populus indiget præsentia sui pastoris, non potest ipse fugere, et eum deserere, sive necessitas immineat hominum persecutione, sive ex aeris, aut infirmitatis contagio. Si vero populus non indiget, vel quia persecutio non ad ipsum, sed ad solum Episcopum tendit, ut contigit in causa Athanasii, vel quia eo fugiente manent alii ministri Ecclesiastici, qui populum doceant, et in veritate confirmant, ut in eadem causa accidebat, vel certe quia populus simul cum ipso pastore dissipatur et fugit, in his et similibus eventibus constat licetum esse fugere. Tempore autem pestis regulariter non potest totus populus fugere, aut periculum mortis vitare; et ideo tenetur pastor adesse, ut debitum ministerium suis oviis exhibeat.

10. *Posse parochum adesse per vicarium.*—Hinc vero colligitur limitatio ab omnibus recepta, nimur teneri pastorem per se adesse, aut per vicarium sufficientem suis oviis providere. Cum enim hæc præsentia solum requiratur propter sacramentorum administrationem, cum necessaria doctrina, vel exhortatione, si hæc fiant sufficienter per vicarium, satisfactum videtur obligacioni, quia necessitatæ oviis satis subventum est. Sed oportet hoc convenienter explicare, ne in re morali nimiam fidentiam pastores accipiant.

Distinguamus ergo inter Episcopos et parochos; non est enim aequalis inter eos ratio. Episcopi ergo, regulariter loquendo, recte faciunt, si a civitate et Ecclesia sua non discedant tempore pestis; quia, moraliter loquendo, possunt sine magna difficultate propria pericula praecavere, et sua praesentia plurimum ad populi salutem, tam corporalem quam spiritualem, et ad exemplum aliorum proficiunt: de qua re multa egregie traduntur in Concilio Mediolanensi V, sub Carolo Borromeo. Nihilominus, per se loquendo, non male faciet Episcopus, si a civitate, ubi pestis serpit, corporaliter discedat, dummodo debitam sui gregis providentiam non relinquat, ut a simili sumitur ex his, quae tradit August., dict. lib. 1 contra Epist. Gaudent., c. 16, et ex Athan., Tertulliano, Nicolao Papa, citatis locis. Ratio est, quia imprimis non tenetur Episcopus per seipsum sacramenta ministrare, etiam cum praesens est, nisi ubi nullus alius sacerdos adesset, de quo casu non agimus, tum quia his temporibus fere morale non est; tum etiam quia in illo non posset Episcopus discedendo sufficienter providere ovibus; moraliter ergo loquendo, non tenetur per se ministrare sacramenta, quia hoc est proprium munus parochorum, qui sunt proximi ministri horum munerum; Episcopus autem est veluti universalis causa, quae per se immediate non operatur particulares effectus, nisi in casu raro et necessario ut dictum est, et sumitur ex D. Thom., Quodlib. 4, art. 14, et Quodlib. 3, art. 17. Deinde non tenetur per se esse docere, aut exhortari tunc populum, tum quia etiam haec ministeria possunt per alios sufficienter fieri; tum etiam quia eo tempore non expedit publicas, et pro toto populo conciones habere, ad privatam autem exhortationes sufficient parochi. Loquimur de tempore pestis, nam de tempore persecutionis tyrannorum, si illa sit contra Catholicam fidem, alia est ratio, ut per se constat. Ergo tempore pestis non est, cur Episcopus cogatur adesse in loco pestilenti præsentia corporali.

41. *Objectio ex Tridentino solebitur.* — Dices: jure divino tenetur residere, Trid., sess. 23, cap. 1 de Reform.; haec autem obligatio tunc maxime urget. Respondeo imprimis non teneri ad residendum in uno et eodem loco, sed in sua diœcesi; potest ergo a loco pestilenti discedere, et in alio sum diœcesis manere. Deinde, si contingat pestem per totam diœcesem serpere, aut non posse in tota illa

tunc manere, non erit contra præceptum de residendo, pro tunc habitare in aliquo tuto loco vicino diœcesi, quoad fieri possit, et inde attendere ad bonum regimen diœcessis, providendo ovibus in necessariis quantum potuerit. Quia præceptum illud non plus obligat quam ratio justitiae et charitatis ex natura sua obligat; haec autem virtutes in eo casu non amplius obligant, quia solum obligant ad residendum propter spirituale regimen ovium; ad hunc autem finem expedit tunc ut pastor superior et architectonius sit in loco tuto, tum ut possit ovibus melius providere; tum etiam ut se ad omnium salutem et commodum melius conservare possit. Non potest autem licite Episcopus relicto vicario discedere in locum distantem, et ovium curam omnino relinquere, quantumcunque vicarius videatur sufficiens; quia semper ipse tenetur onere personali, et præceptum de residendo saltem ad hoc obligat: et quia, moraliter loquendo, deserendo oves, magno periculo illas exponit.

42. *Parochos majori obligatione teneri.* — At vero parochi majore obligatione tenentur (per se loquendo) ad non discedendum a loco pestilente. Primo quidem, quia ipsi sunt pastores proximi, ad quos immediate pertinet sacramentorum administratio. Secundo, quia sunt immediate subditi Episcopis, sine quorum licentia non possunt discedere, suumque munus alteri mercenario committere. Nihilominus tamen etiam parochus, si habeat vicarium sufficientem, non tenetur per seipsum ministrare sacramenta; quia satis est tunc sufficienter succurrere necessitatibus ovium. Unde etiam cogendum non est in conscientia, at personaliter adsit intra locum peste infectum, si revera habet ibi sufficientem vicarium; quamvis absolute non possit euram suæ parochiæ deserere, sed debeat proxime adesse et animo ac sollicitudine nunquam deesse ovibus. Quod si Episcopus judicaverit expedire bono communis, ut ad proprium locum revertatur, vel ne ab illo discedat, parere tenebitur; quia præceptum per se est justum, et ad Episcopum spectat curam habere communis boni, ejusque iudicio et voluntati magis standum est.

43. *Teneri parochum ministrare etiam cum periculo vitae.* — *Assertio secunda.* — Secundo principaliter assero, teneri parochum, per se loquendo, ad ministrandum sacramentum confessionis suis subditis in eo eventu, etiam cum periculo vitae, licet in aliquo casu excusari possit. Suppono enim imprimis posse et

debere convenientia media adhibere ad vietandum propriæ vitae periculum in administrando suo munere, quia propria charitas ad hoc obligat. Deinde suppono teneri Episcopum, rempublicam, seu communatem providere parochis de antidotis et remedii necessariis ad præservationem eorum, quando illa extraordinaria sunt, et valde onerosa ipsis parochis; nam si sint faciliora, ipsi tenebuntur ex officio ad illas expensas. Tandem suppono teneri ægrotum, quoad commode possit, accedere ad sacramentum cum minimo periculo ministri, et de longinquo stare, vel in tali habitu, aut loco, etc., quæ omnia perse nota sunt. Casus vero urgetur, quando sacramentum hoc non potest ministrari sine periculo; et tunc dico regulam generalem statuendam esse in favorem animarum, exceptionem vero esse posse in favorem parochorum. Probatur primo, quia in his rebus moralibus id simpliciter statuendum est pro regula, quod moraliter loquendo, et ut plurimum est necessarium; sed hoc modo est necessarium ad salutem æternam animarum, ut sine sacramento confessionis nemo decedat, quæ salus æterna præferenda est propriæ corporali vitae; ergo generalis regula est hoc cadere sub obligationem. Major est evidens ex terminis; quia res morales vix habent majorem necessitatem. Item quia si oppositum pro regula statuatur, homines facile sument occasionem nunquam subveniendi proximis in tali necessitate. Minor etiam est clara, quia sacramentum hoc est medium necessarium ad salutem.

44. *Objectio diluitur.* — Respondent non esse necessarium in re, sed in voto sufficere per contritionem. Contra hoc vero est, quia contrito difficilis admodum est, et magno periculo exponitur proximus, si cum hoc solo remedio relinquatur. Negant tamen esse difficilem cum divina gratia, quæ præsto adest homini, si per ipsum non stet; quod si per ipsum steterit, jam non est periculum necessitatis, sed voluntatis, ideoque obligationem non inducere. Sed profecto nemo negare potest difficilem esse contritionem, quantum est ex parte hominis, eum includere debeat puram Dei dilectionem super omnia: et augetur in eo statu difficultas, tum propter corporis debilitatem, tum propter sollicitudinem salutis corporalis, quæ multum distrahit animam a spiritualibus, tum propter nimium timorem, ex quo potius tunc homo movetur, quam ex amore; tum denique, quia si tunc homo a

postore suo destituatur, exponitur multis periculis tentationum, vel desperationis, vel nimiae tristitiae, qua facile potest absorberi. Maxime vero haec urgent (quod valde attendendum est) si non in una privata persona, sed in aliqua communitate considerentur; nam licet in uno vel altero singulari homine haec non videatur extrema necessitas, in tota communitate est extreum periculum, nec fieri moraliter potest, quin multi damnentur, si tota communitas hoc sacramento destitutur, cum tamen æterna salus unius personæ majoris estimationis sit quam propria vita corporalis. Quod si tota communitas privanda non sit hoc sacramento, et periculum prædictum non sit determinate in hoc vel illo individuo tantum (ut suppono), sed absolute in hac plebe, necesse est ut obligatio cadat in singulos, quia non potest aliter illi communis necessitatibus subveniri, nisi ministrando singularis hoc sacramentum. Denique falsum est, necessitatem provenientem ex defectu voluntario non obligare ad subveniendum proximo in spiritualibus cum periculo vitae, alias nunquam ad hoc obligaret charitas, nisi fortasse respectu parvolorum baptismo indigentium: hoc autem falsum est, ut constat ex his, quæ de correctione fraterna et scandalo tradunt Theologi cum D. Thom., 2. 2, q. 33 et 35. Quando ergo defectus non est ex sola malitia, sed vel ex ignorantia, vel fragilitate, et homo ea ratione est in periculo morali æternæ damnationis, illa est extrema necessitas, vel ita gravis, ut ad obligandum sufficiat, ut recte docuit Adrianus, dub. 8 de Confessione; Navarrus, in Sum., c. 24, n. 23; et communiter Doctores. Quod si in eo casu obligaret charitas, multo fortior erit obligatio, adjuncto debito justitiae, quod ex officio provenit.

Generalis regula proponitur.

45. Hæc ergo omnino constituta est pro generali regula; quia vero haec obligatio ad præceptum affirmativum spectat, possunt in aliquo casu tales circumstantiae occurrere, cum quibus non obliget tale præceptum; nam haec est natura affirmativi præcepti. Casus autem hujusmodi erit, si parochus moraliter præsumeret, ac pro certo haberet, infirmum non habere conscientiam peccati mortalis, vel esse bene dispositum ad mortem, et aliqui periculum vitae corporalis esset magnum et moraliter evidens; tunc enim posset parochus probabiliter excusari. Maxime si esset solus, et eo deficiente seu mortuo, non spe-

raretur facile posse provideri populo de pastore, seu successore; tunc enim commune bonum multum præponderaret. Ubi adverto non satis esse quod parochus negative se habeat, ignorans statum infirmi, ut (ex generali regula) præsumat illum esse in bono statu, quem non scit esse in malo; hujusmodi enim præsumptio postulatur ad ea, quæ sunt favorabilia alteri; non vero licet illa uti ad negandum illi debitum ministerium, et expoundendum eum periculo saltem dubio æternæ damnationis, et ideo in eo casu optime locum habet illa regula juris, in dubiis tutiorem partem esse eligendam. Unde merito dixit Adrianus, dicto dub. 8, ad ultim., quoties dubitatur verisimiliter de salute æterna proximi, intervenire prædictam obligationem, quia tenemur temporalia contempnere pro salute spirituali proximi, non solum quando non potest aliter salvari, sed etiam quando verisimiliter aliter non salvabitur, aut probabile dubium est, an sine illo remedio salvabitur. Requiritur ergo, ut positive constet moraliter de bono statu, bonaque dispositione pœnitentis, ut quia paulo ante ægritudinem confessus est, et alias studiosus et prudens existimat. Et tunc est ratio clara, quia proximus non est in vera necessitate gravi, nedum extrema. Imo in eo casu non creditur obligatus ad confessionem; ergo multo minus erit obligatus parochus ad audiendam tunc confessionem voluntariam, seu supererogationis. Nam licet dixerimus teneri parochum ad confessionem audiendam, quando pœnitens non tenetur eam facere, id tamen est intelligendum per se, et sine tanto nocemento, seu periculo.

16. Hoc etiam confirmat ratio quædam supra facta pro prima sententia, quia pœnitens non tenetur confiteri, vel baptizari cum evidenti periculo vitæ corporalis; ergo multo minus obligandus est parochus cum eodem periculo ad ministrandum illi aliquod ex his sacramentis. Antecedens enim non est verum, quando homo est in articulo mortis, et non habet vehementem probabilitatem sua contritionis; tunc enim potius debet accipere sacramentum cum periculo corporalis vitæ, quam se exponere periculo æternae mortis, quia ordo charitatis hoc postulat; et cum eisdem circumstantiis tenetur parochus ministrare hoc sacramentum subditu indigent; quando vero aliquis vel non est in mortis articulo, vel sufficenter est paratus ad mortem sine reali susceptione sacramenti, quia non

habet conscientiam peccati mortalis, vel quia satis probabiliter putat se contritum, tunc excusari poterit; in quo eventu etiam excusat parochus. Est tamen differentia, tum quia facilius quisque potest propriam quam alienam præparationem cognoscere; tum etiam quod propria necessitas est privata et particularis, quam unusquisque facile discernere potest; parochus vero debet curare publicam et communem necessitatem, quæ insurgeret gravissima, si cum prædictis circumstantiis non ministraretur hominibus hoc sacramentum in tempore talis necessitatis. Unde Rutil. supra tandem concedit, quoties curato probabile est subditum esse in statu peccati mortalis, etiamsi non appareant signa impœnitentiae, vel desperationis, teneri ad confessionem ejus audiendam in illo articulo, quia illa est gravis necessitas spiritualis.

17. *Teneri parochum, tempore pestis viaticum ministrare cum periculo.* — *Assertio tertia.* — Dico tertio, absolute teneri parochum viaticum ministrare infirmis tempore pestis, cum ordinario periculo contagii, quod in tali occasione esse solet, etiamsi in particularibus casibus excusari possit, si periculum multum augeatur, et proximi necessitas nimium diminuatur. Hæc conclusio est magis pia, et iudicio meo valde necessaria ad bonum regimen animarum, ne facile tanto bono in illa necessitate priventur. Eamque confirmat usus Ecclesiæ; nam omnes parochi timorati hoc observant, etiamsi intelligent ægros esse dispositos per sacramentum confessionis. Episcopi etiam illos compellunt ad Eucharistiam ministrandam, quod non esset justum, si ipsi ex vi officii non tenerentur. Populo item magnum esset scandalum, si parochus subditos suos sine viatico mori sineret; signum ergo est ejusdem obligationis. Duplex autem necessitas hic intervenit, ex qua potest orihi hæc obligatio. Prima est necessitas divini præcepti, quo tenetur ægrotus in periculo mortis viaticum recipere; sed hæc necessitas per se sola non videtur sufficiens, quia, licet parochus non ministret Eucharistiam, aliud non transgreditur divinum præceptum, sed excusat, quia non habet ministrantem. Nihilominus tamen hæc necessitas multum juvare potest ad hanc obligationem, si aliunde non interveniat magna occasio excusationis, quia parochus, per se loquendo, tenetur ministerium necessarium exhibere, ut subditus servet divina præcepta. Secunda necessitas est medii ad salutem, et hæc multo minor est

in hoc sacramento quam in confessione, et ex hac parte est minor sine dubio, magisque dubia hæc obligatio.

18. *Necessitas sacramenti Eucharistie.* — Nihilominus est in hoc sacramento quædam necessitas moralis, vel quia auxilium, quod per tale sacramentum datur, moraliter necessarium censetur ad perseverandum in justitia per pœnitentiam recuperata, et vincendas tentationes illo tempore occurrentes, vel etiam quia potest aliquando conferre gratiam primam, quam imperfecta pœnitentia prius non contulit. Unde multo major erit hæc necessitas, si fortasse sacramentum pœnitentiae administrari non potuit, ut quia infirmus non sentit aliquid, vel quia non adest sacerdos, sed tantum diaconus. Quibus etiam accedit fructus essentialis ipsius viatici, qui magni momenti est, et præferendus multis incommodis temporalibus. Ex quibus omnibus simul sumptis et prudenter consideratis insurgit quædam necessitas, quæ licet non sit extrema, videtur tamen esse valde gravis, atque adeo sufficiens ad obligandum parochum, qui non tantum ex charitate, sed etiam ex justitia obligatur, et ideo non tantum in extrema, sed etiam in gravi necessitate subditi obligatur, cum aliquo periculo communi et ordinario talis ægritudinis. Nam in extrema necessitate etiam illi obligantur, qui pastores non sunt: plus ergo debet obligari pastor. Unde D. Thom., 2. 2, quæst. 184, art. 7, et quæst. 185, art. 5, agens de obligatione pastorum, non requirit ad illam, extremam necessitatem, sed opportunitatem, et absolutam necessitatem.

19. Huc accedit consideratio supra tacta, quia hæc quæ respectu singulorum est necessitas aliquo modo gravis, respectu communis est gravissima: nam esset ingens damnum, quod totus populus in ea occasione destitueretur et privaretur viatico, et moraliter loquendo, cederet in extremum periculum multorum; ergo tenetur pastor ex officio subvenire communitatii in ea necessitate per hoc ministerium. Neque esset convenienter provisum Christianæ reipublicæ, si in tam gravi necessitate non haberet hoc ministerium ex officio necessarium, sed voluntarium ex perfectione charitatis. Ergo hac lege constituantur et aluntur pastores animarum ab Ecclesia, ut teneantur tam necessarium ministerium in tam gravi periculo populo exhibere. Exceptio aulem in conclusione positâ per se clara est, potestque facile ex dictis circa

præcedentem intelligi, et ad particularia applicari. Nam, quia viaticum minus necessarium est quam confessio, facilius potest in particulari occurrere excusatio: præcipua tamen erit, si ad audiendas aliorum confessiones necessarium sit alios sine viatico dimittere. Vel si parochus sit solus, et nimium periclitetur ejus vita, si utrumque sacramentum omnibus velit ministrare, et maxime si in ilius defectum non possit facile alius sacerdos substitui. Et similes circumstantiae in particuliari expendenda sunt; obligatio autem generalis negari nullo modo debet.

20. *Teneri parochos ministrare extremam unctionem, quando non sit periculum.* — *Assertio ultima.* — Ultimo assero, parochos seu pastores proprios animarum teneri ministrare sacramentum extremae unctionis in tempore pestis, si id facere possint sine morali periculo vitæ, et ad hoc periculum vitandum tenentur adhibere convenientia remedia prudentium medicorum arbitrio, ut sine illo possint huic operi vacare: absolute tamen non tenentur ministrare hoc sacramentum cum morali periculo vitæ corporalis. Hæc assertio quoad priorem partem optime probatur rationibus quartæ sententiae. Quoad ultimam vero partem probatur rationibus aliarum opinionum, et ex dictis circa præcedentes assertiones. Hic enim generalem regulam negativam statuimus, quando vitari non potest morale periculum vitæ corporalis, quia hoc sacramentum neque est medium necessarium ad salutem, neque ex divino præcepto: et præterea supponit jam, per se loquendo, duo alia sacramenta, quibus sufficienter subvenitur necessitatibus, et ideo si periculum revera ita immineat, ut hic et nunc vitari non possit, non sunt obligandi pastores hoc sacramentum ministrare. Nihilominus tamen, quia hoc etiam sacramentum est magnæ utilitatis, et per se spectat ad ministerium et obligationem parochorum, tenentur prævenire periculum, si commode possunt, et tentare remedia convenientia, ut illud sine periculo probabili administrent. Partim anticipando collationem hujus sacramenti statim in principio talis ægritudinis, priusquam multum inficere possit, quia, cum hæc ægritudo sit per se lethalis, et alias sit adeo noxia et contagiosa, non oportet aliquem terminum ejus expectare ut hoc sacramentum detur, sed statim a principio dari potest. Partim procurando, ut loco puro et libero æger constituantur, sine vestibus quoad fieri possit, ut minus sit contagii periculum

Partim utendo virgula aliqua argentea oblongiori ad ungendum a distantiori loco. Partim adhibendo ea quæ pure essentialia sunt, et brevissima mōra, quoad fieri possit. Denique sumendo alia antidota ac præservativa, quæ ad hoc conferre possunt. Nam si his omnibus adhibitis remedii, iudicio peritorum medicorum non sit morale periculum contagii, non sunt excusandi parochi ab hoc munere,

FINIS HUJUS SECUNDÆ PARTIS DE PONITENTIÆ SACRAMENTO.

QUARTA HUJUS OPERIS PARS

DISPUTATIO XLV

DE PURGATORIO IN GENERE, AN ET UBI SIT.

Inchoamus hoc loco quartam partem principalem hujus operis, in qua de quibusdam remediis annexis superioribus sacramentis dicendum est. Cum enim poenitentie sacramentum ad actualia peccata post baptismum commissa tollenda institutum sit, interdum vero ob suspicentis impedimentum hujusmodi effectum integre non conferat, quoad venialia saltem peccata, reatusque poenarum temporalium et alias peccatorum reliquias, ei adjunctum est sacramentum extremæ unctionis, quod, si necesse sit, hunc effectum perficiat, præsertim in mortis articulo, in quo major animi puritas, majusque sacramentalis gratiæ auxilium necessaria sunt. Contingit tamen sæpissime ut post utrumque sacramentum rite, et cum principali fructu susceptum, nondum reatus poenæ temporalis omnino remissus sit; et ideo necessaria sunt alia remedia, quibus possit anima hujusmodi debito liberari, quæ remedia merito dicemus esse annexa prædictis sacramentis, eorumque cognitionem ad hujus libri perfectionem pertinere. Possunt autem hæc remedia prodesse aut in præsenti vita tantum, aut tantum post hanc vitam, aut in utroque statu simul. In primo ordine solum potest constitui propria satisfactio, quæ ab unoquoque homine pro seipso fit ex opere operantis, de qua diximus, simul agentes de satisfactione sacramentali, quæ est tertia pars materialis sacramenti poenitentia; et ideo de illo membro nihil hic dicendum superest. In secundo igitur ordine constituuntur poena purgatoria, quæ a Deo post hanc vitam infliguntur. In tertio autem sunt suffragia et indulgentiæ, quæ (ut dicemus) tam vivis quam defunctis prodesse possunt; illa ex opere operantis, haec vero ad modum operis operati. De his ergo tribus modis liberandi animas a reatibus peccatorum dicendum su-

perest. Primo ergo dicendum est de loco purgatorii, an et ubi sit; deinde de animabus seu personis ibi degentibus, quænam sint, quemve statum habeant; ac denique de poenis illius loci quales sint, quamque graves ac diuturnæ. De qua re frequentius disputant Theologi cum Magistro, in 4, d. 21; Solo vero, dist. 19; aliqui, d. 18 et 20; latius vero moderni scriptores contra Lutheranos, quos in sequentibus referemus.

SECTIO I.

Sitne locus aliquis, in quo animæ in hac vita non plene purgatae post hanc vitam purgantur.

1. *Qui hæretici purgatorium negaverint.*—*Aerius.*—Multi hæretici purgatorium negarunt, quorum primus dicitur fuisse Aerius: sed ille negavit quidem suffragia vivorum prodesse defunctis, diserte tamen non legimus purgatorium negasse; et quamvis unus error alteri affinis sit, non tamen ex illo necessaria illatione consequitur; possent enim animæ per rigorem justitiæ vindicativæ post hanc vitam purgari, etiamsi a viventibus vari non possent. Imo ita sensisse Aerium colligi videtur ex verbis, quæ Epiphanius refert, hæc. 75, sic enim aiebat⁵: *Orat vivens, aut dispensationem facit, quid profuerit mortuo?* *Igitur nemo sit pius, neque boni quidquam faciat; sed acquirat amicos, qui orent pro ipso ut ne quid ille patiatur.* Ille itaque error ad materiam de suffragiis spectat. Error vero negantium purgatorium ortus videtur Hieronymi temporibus, vel prope a morte ejus, ut legitur in Epist. ad Augustinum, quæ nomine Cyrilli Hierosolymit. est 206 inter Epist. August. In eodem errore fuerunt postea Albanenses ante 800 annos. Hi vero,

⁵ Vide Sum., tract. de Infer., cap. 10.